

**До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-12
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(61024, м. Харків, вул. Пушкінська 77)**

РЕЦЕНЗІЯ

**На дисертацію Анісімова Кирила Германовича, підготовлену на тему
«Обгорткові ліцензійні договори у цивільному праві та судовій практиці
України, США і країн ЄС» та подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю «Право» (Харків, 2023)**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасне суспільство яке визначається як цифрове суспільство вносить нову реальність у ринкові відносини через нові та різноманітні форми пропозиції товарів і послуг, насамперед в електронному вигляді та з використанням нової термінології в економіці і праві. Функціонування цифрового суспільства та цифрової економіки ввело процес оцифрування і в сферу дії договірної права та договірної практики. З прийняттям в 2015 р. Закону України «Про електронну комерцію» було визначено поняття електронної комерції, визначено порядок вчинення електронних правочинів. Обгортковий ліцензійний договір є одним з різновидів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Правове положення договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності врегульовано в ЦК України в главі 75 (ст. ст. 1107-1114), в цих нормах закріплені загальні засади щодо ліцензійних договорів, видів таких договорів, серед яких не згадується обгортковий ліцензійний договір. Крім цього правове регулювання договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності здійснюється нормами Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX, визначаються поняття бази даних, комп'ютерної програми, веб-сайту, веб-сторінки і інші. Правові конструкції обгорткового ліцензійного договору і його видів, зокрема клік-

обгорткових і браузер-обгорткових ліцензійних договорів є новими договірними конструкціями і недостатньо дослідженими в доктрині права. На сьогодні в Україні немає комплексних монографічних досліджень стосовно обгорткових ліцензійних договорів, разом з тим багато таких досліджень проводиться в західній доктрині, зокрема вказані договори досліджуються Kim Nancy, Andreas Johansson і іншими. На сьогодні, не дослідженими у доктрині і практиці є питання правової природи обгорткових ліцензійних договорів, процедури укладення, законодавчої регламентації цих договорів, відмінності між різновидами цих договорів, зокрема між клік-обгортковими і браузер-обгортковими і інші питання. Крім цього, згідно з проектом концепції оновлення ЦК України пропонується в главі 75 ЦК України передбачити можливість укладення правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в електронній формі, а також правила про порядок укладення публічного ліцензійного договору. Вказані правові проблеми визначення правової природи, сутності, порядку укладення обгорткових ліцензійних договорів вказують про актуальність і значущість обраної дисертантом теми дисертаційного дослідження.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій.

Основні положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є належним чином обґрунтованими і науково достовірними, що було досягнуто вірним застосуванням в ході дослідження загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання. За допомогою аналізу і синтезу було створене підґрунтя для з'ясування автором комплексної юридичної природи обгорткових ліцензійних договорів. Завдяки використанню методу дедукції обгорткові ліцензійні договори досліджувалися на основі вітчизняних і закордонних знань про ліцензійні договори і договори приєднання. Метод узагальнення сприяв формулюванню конкретних вимог до умов обгорткових ліцензійних договорів, а також процедури здійснення оферти та акцепту. Серед спеціальних методів

можна виділити історичний метод, який дозволив виявити передумови зародження і простежити еволюцію обгорткових ліцензійних договорів як особливої договірної конструкції щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Порівняльно-правовий метод висвітлив стан укладення обгорткових ліцензійних договорів в різних правових системах.

В цілому методологічна основа дисертаційного дослідження характеризується комплексністю, а охоплені питання сприяли досягненню поставленою мети дослідження, яка полягала у з'ясуванні юридичної природи обгорткових ліцензійних договорів, критеріїв їх класифікації, визначено види обгорткових ліцензійних договорів на види, досліджено предмет обгорткових ліцензійних договорів, який обумовлений спрощеним порядком його укладення, дослідження юридичних наслідків використання ліцензіарами недобросовісних і несправедливих умов в США і країнах ЄС. Дисертант показав глибокі знання теми, вміння самостійно узагальнювати й аналізувати законодавчі акти, спеціальну літературу, робити науково-обґрунтовані висновки.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Використання дисертантом необхідної кількості нормативних та доктринальних джерел сприяло глибокому й системному висвітленню досліджуваної тематики, формулюванню численних висновків і пропозицій, що мають ознаки наукової новизни, зокрема досліджено правову природу обгорткових ліцензійних договорів, висвітлено особливості таких договірних конструкцій як правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності із спрощеним порядком укладення, а також розглянуто цивільно-правові механізми охорони і захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів кінцевих користувачів як слабких сторін даних договорів, запропоновано напями подальшого вдосконалення вказаних механізмів.

На основі проведеного дослідження за обраною темою сформовано нові положення, які за своїм якісним рівнем є гідним і новим теоретичним внеском у сучасну доктрину цивільного і права інтелектуальної власності про що свідчать результати дисертаційного дослідження Анісімова К.Г. мають необхідний рівень наукової новизни і є достовірними. Дисертаційна робота є першим у сучасній науці цивільного права України комплексним дослідженням обгорткових ліцензійних договорів і їх видів.

Зокрема, вперше дисертантом вказано про таке:

Обгрунтовано комплексний характер юридичної природи обгорткових ліцензійних договорів. Вказано про те, що він виражається у трьох основних аспектах: досліджувані договірні конструкції належать до правочинів у сфері інтелектуальної власності, ці договори є самостійною групою цивільно-правових договорів; обгорткові ліцензійні договори є саме ліцензійними договорами, а не ліцензіями; обгорткові ліцензійні договори є договорами із спрощеним порядком укладення, що полягає у використанні конструкції договору приєднання.

Автором розроблена класифікація обгорткових ліцензійних договорів за певними критеріями, зокрема об'єктом, строком, ступінню узгодженості намірів сторін, способу укладення.

Сильною стороною в роботі є наукова позиція автора щодо визначення місця обгорткового ліцензійного договору в системі договорів щодо розпорядження правами інтелектуальної власності, автор розробив власну авторську класифікацію обгорткових ліцензійних договорів, використовуючи певні критерії, дослідив види обгорткових договорів таких як клік та браузер обгорткові ліцензійні договори. Автором проаналізовано багато прикладів судової практики як країн романо-германської правової сім'ї так і країн загального права. Аналіз такої судової практики дозволив автору сформулювати висновки і пропозиції для внесення до законодавчих актів України.

4. Наукова і практична цінність одержаних результатів полягає в можливості використання висновків та пропозицій в дисертації в правотворчій діяльності для удосконалення положень чинного законодавства в сфері ліцензійних договорів як одного з різновидів розпорядження правами інтелектуальної власності; у правозастосовчій діяльності шляхом їх застосування в діяльності судами при розгляді відповідних категорій справ, адвокатами, нотаріусами та іншими суб'єктами під час здійснення професійної діяльності, в навчальному процесі під час викладення дисципліни «Цивільне право», при підготовці відповідних методичних і навчальних посібників, а також підручників для студентів вищих навчальних закладів юридичної освіти.

5. Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях.

За результатами дослідження автором було опубліковано три статті опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку фахових з юридичних наук, одна стаття опублікована у зарубіжному фаховому виданні держави ЄС, а також у п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Таким чином, результати дослідження пройшли належну апробацію згідно з нормативним вимогами.

6. Дискусійні положення та зауваження. Враховуючи теоретичну і практичну цінність одержаних дисертантом результатів дослідження, а також глибину і комплексність проведеного аналізу, в роботі є положення які мають дискусійний характер.

1. Потребують уточнення положення дисертації, наприклад. на стор. 41 автор вказує про те, що обгорткові ліцензійні договори характеризуються спрощеним порядком укладення, проте принциповим для них залишається наявність узгодження волі двох сторін – ліцензіара і кінцевого користувача-ліцензіата, тобто за своєю правовою характеристикою такий правочин є двостороннім, а не одностороннім, адже без належного прийняття користувачем

умов обгорткового ліцензійного договору такий правочин не може бути юридичним фактом у його цивільно-правовому розумінні. Вважаємо що не можна беззастережно погодитися з такою позицією. Наприклад, укладення браузер-обгорткових ліцензійних договорів які є за правовою природою договорами приєднання, на практиці є договорами за якими користувач взагалі не знає про те, що він уклав договір. Ці договори як би «приховані» за гіперпосиланням на веб-сайті чи іншій платформі. Як правило, на самій веб-сторінці є повідомлення про те, що відвідуючи сторінку або завантажуючи з неї будь який контент, користувач погоджується з умовами використання на договірних засадах. На практиці це ситуація, при якій користувач усвідомлює дуже мало, особливо коли він вступає в договірні відносини переходячи на веб-сайт. Ці договори застосовуються до доступу або використання вмісту на веб-сайті або у зв'язку з продуктом, завантаженим із веб-сайту. Користувач може ознайомитися з усіма умовами та змістом договору лише після натискання гіперпосилання. Якщо інтернет-провайдер надає належне сповіщення користувачеві про те, що переміщуючись сторінкою або завантажуючи вміст зі сторінки він погоджується з умовами використання і тільки в цьому випадку договір перегляду може мати юридичну силу і підлягає виконанню.

2. Потребує певного уточнення позиція автора на стор. 81-82 дисертації про те, що при визначенні предмета обгорткового ліцензійного договору виходимо з того, що предметом договору є предмет **договору-правочину**, а отже договір вживаємо у значенні юридичного факту. Виходячи з цього, не можна вважати предметом ліцензійного договору дії сторін, спрямовані на надання права використання об'єкта права інтелектуальної власності. Основною причиною виступає те, що оскільки зміст зобов'язання становлять права й обов'язки сторін, то дії останніх охоплюються змістом зобов'язання. Водночас, як вже неодноразово підкреслювалося вище, договірне зобов'язання виникає лише після укладення договору. Хоча і не погоджуємося з тим, що дії сторін можуть

становити предмет ліцензійного договору, але визнаємо, що у предметі договору має бути вказівка на такі дії, адже саме договір встановлює модель майбутньої поведінки сторін. Вважаємо що вказана позиція автора містить внутрішню змістовну суперечність, оскільки спочатку автор стверджує про те, що предметом ліцензійного договору не можна вважати дії сторін, далі по тексту автор вказує про те, що у предметі договору має бути вказівка на такі дії. Не зрозуміло що є предметом обгорткового ліцензійного договору. Разом з тим, згідно з ЦК України до істотних умов будь якого договору відноситься умова про його предмет. В понятті ліцензійного договору яке закріплене в ст. 1109 ЦК йдеться про те, що за ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності. В доктрині права щодо особливостей ліцензійного договору відносять функціональну спрямованість цього договору, яка полягає у використанні ліцензіаром виключного права на результати інтелектуальної діяльності і засобів індивідуалізації в своїх інтересах. До істотних умов ліцензійного договору відносять умови про предмет, в тому числі характер прав які передаються і спосіб використання цих прав а також винагорода.

3. Дискусійним є позиція автора викладена на стор. 151 дисертації про те, що акцептом можуть бути такі дії, як завантаження об'єкта авторського права і суміжних права, його інсталяція або подальше використання, оплата за використання об'єкта. Відстоюємо позицію, що перелічені дії цілком підпадають під характер дій, описаних у ч. 2 ст. 642 ЦК України, тобто вони засвідчують бажання укласти договір, а також у багатьох випадках є діями, спрямованими на безпосереднє виконання умов запропонованого ліцензійного договору. Не можемо погодитися з автором в тому що вказані дії свідчать про надання згоди на укладення договору, оскільки згідно з ч. 2 ст. 642 ЦК України, якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (відвантажила товари, надала

послуги, виконала роботи, сплатила відповідну суму грошей), яка засвідчує її бажання укласти договір, ця дія є прийняття пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договорі або не встановлено законом. Аналіз змісту вказаної статті вказує про те, що в цій статті мова йде лише про конклюдентні дії з виконання умов договору а не про дії, які спрямовані на надання згоди на укладення договору.

Водночас наведені зауваження і побажання не применшують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження. Проведена дисертантом робота засвідчує його фахову зрілість, уміння ставити і професійно вирішувати актуальні дослідницькі завдання. Рецензована дисертація є самостійним завершеним комплексним і актуальним дослідженням.

У зв'язку з цим наукова праця Анісімова Кирила Германовича «Обгорткові ліцензійні договори у цивільному праві та судовій практиці України, США і країн ЄС» за змістом відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2022 року № 40, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидатка юридичних наук, доцентка
кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Вікторія ПІДДУБНА

